

РОЗДІЛ III

Соціолінгвістика

УДК 811.111:81'374

Олександра Головко

Сучасні читацькі уподобання та збагачення словникового складу англійської мови

Статтю присвячено дослідженню інноваційних номінацій, що розкривають особливості читацьких смаків, які не могли не зазнати змін у високорозвинених англійських суспільствах. Динамічний розвиток англійської мови дає змогу їй задовольнити потреби вербалізації новітнього лакунарного явища. Аналізовані неологізми позначають нові жанри літератури, вони пов'язані з назвами найпопулярніших книг, що залучаються для розкриття елементів буття сучасної людини. Книги поступово переміщуються до віртуальної площини, що викликає і потребу мовної ідентифікації цифрових примірників, і вибір лінгвальних форм репрезентації стандартних паперових видань.

Ключові слова: інновація, вербалізація, комп'ютеризація соціального простору.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна людина живе в добу прискореного часу – дійсність, визначену Т. Г. Еріксоном як період тотальної нестачі вільного часу [1]. Людина ніби задихається від своїх обов'язків, страждає від постійного стресу і перевтомлення та не встигає відпочивати, відновлювати сили, культивувати хобі. Незважаючи на тотальний брак часу, людина в сучасному англійському суспільстві культурно розвивається та відпочиває. Цей факт знаходить своє відбиття і на вербальному рівні у формі новотворів, що представляють різноманітні хобі, захоплення, уподобання. В умовах комп'ютеризації та «Інтернетизації» сучасного суспільства читання книг усе-таки залишається популярним заняттям серед людей, проте не можна сказати, що це заняття є закріпленою і не зазнає впливів сучасного бурхливого світу. Саме нововведенням сучасного життя, пов'язаним із літературою взагалі та читанням зокрема, вербалізованими інноваціями англійської мови, ми і пропонуємо приділити увагу в нашій розвідці. **Актуальність** роботи пояснюється відсутністю досліджень у цій сфері, хоча в сучасній лінгвістиці наявний досить широкий спектр робіт, присвячених динаміці збагачення словникового складу англійської мови (див., наприклад, Ю. А. Зацний, С. М. Єнікєєва, А. Е. Левицький та ін.).

Об'єктом нашого дослідження є процеси збагачення мовної системи, а **предметом** – змістовні та формальні параметри інноваційних одиниць, пов'язаних із читанням як хобі і літературою. **Матеріалом** дослідження стали інновації англійської мови, що розкривають сучасні читацькі уподобання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Слід звернути увагу, що в умовах існування не лише дійсної реальності, але й віртуальної площини буття, читання книг набуває нового формату, з'являються аудіо- (*audiobooks*) та електронні (*electronic books, e-books, digital books*) книги. У такому випадку відбувається розмежування видань на ті, що існують в електронному або цифровому форматі, та ті, що не існують у ньому. Так, загальноприйнятний паперовий примірник книги вимагає реномінації з урахуванням у новітній назві тих характеристик, що допоможуть віднести названий предмет до реалій актуального невіртуального буття. Такою реалією став папір, на якому й реалізується видання, отже, книга як загальноприйнятний об'єкт навколишньої дійсності отримала новітню номінацію *paperbook*, що, у свою чергу, може бути представленою формоваріантом *p-book*. Звернімо увагу, що сама одиниця *paperbook* могла вживатися мовцями і раніше, проте в жодному з випадків вона не використовувалася для того, щоб під-

креслити матеріальний невіртуальний статус об'єкта, що відчувається в інноваційному лексико-семантичному варіанті одиниці.

Ще одним сучасним видом книг, новим поколінням електронних примірників, стала книга із сенсорним екраном (*touch screen*), який дає змогу читати її в інтерактивному режимі. Така книга отримує номінацію *Multi Touch edition*. «*A World Between Us*' (*Hot Key Books*) by *Lydia Syson* is available in *paperbook, ebook and as a Multi Touch edition for the iPad*» (*The Independent*, November 24, 2012). Сам же пристрій, на якому можна прочитати електронну книгу, отримує номінацію *e-book reader, e-book device, e-reader*.

Розмежування книг на реально існуючі та електронні продовжує відбуватися. Так, електронні книги та газети позначаються одиницями *electronic edition, digital edition, on-line edition*, тобто «електронне видання», що знову ж таки викликало потребу номінації попередньо існуючого об'єкта із застосуванням аналогічного патерну. У такий спосіб утворилася одиниця *paper edition* (буквально «паперове видання»). На цьому процесі номінації не завершилися. До сучасної англійської мови увійшла конотативно маркована одиниця *dead tree edition*, яка підкреслює, що для виробництва книг необхідно зрізати дерева, а, читаючи електронні книги і видання, людина зберігає природу та вичерпні ресурси. *In these days of online news, some of us wryly refer to newspapers as the «dead tree» edition – which is better than being referred to as «fish wrap» or «birdcage liner.»* (*Deseret News*, April 18, 2010).

Новітні технології нестримно рухаються вперед і хай-тек компанії створюють електронний папір (*electronic paper, e-paper*) – надтонкий і надгнучкий дисплей, що за зовнішніми характеристиками нагадує папір. Так, для найменування технологій відбулося залучення лексеми *paper*, що представляє папір – предмет об'єктивної реальності, а для номінації елементів реального буття, навпаки, – залучається «комп'ютерно-маркований» суфікс *-ware* (вивільнений з одиниць *software, hardware*) і тим самим формує неологізм *treeware* на позначення всіх друкованих матеріалів – книг, журналів, газет тощо. Для підсилення стилістичного ефекту новотвір подеколи набуває форми *dead treeware* або *dead treeware edition*. *Enough was enough: they put digital comics on the exact same footing as the dead treeware editions they were publishing.* (*Chicago Sun-Times*, November 23, 2012).

Окрім новітніх уподобань щодо способів читання книг, з'являються й нові літературні піджанри, що отримують номінацію через їхню популярність. Серед таких літературних уподобань варто відзначити літературу, популярну серед жінок (*chick lit*) та серед чоловіків (*lad lit, fratire*). Для її найменування використовуються одиниці *chick* (поширена форма звертання до дівчат) та *lad* (поширена форма звертання до хлопців), поєднані з усиченням *lit* (від *literature*). Подібним способом були актуалізовані й одиниці *chick mags / lad mags* (журнали для жінок та чоловіків), *chick telly / lad telly* (телепрограми для жінок та чоловіків) тощо. *In Overloaded, Imelda Whelehan applies Susan Faludi's influential 1992 study of the US cultural backlash against feminism to a narrow segment of popular culture in Nineties Britain: lad mags (Loaded, FHM), lad telly (Men Behaving Badly, Chris Evans), lad politics (New Labour) and lad lit (Nick Hornby), as well their female counterparts (Cosmopolitan, Ally McBeal, Denise Van Outen, Blair's Babes and Bridget Jones)* (*The Independent*, March 28, 2000).

Уламок *lit* залучається також для номінації інших підстилів літературного мистецтва, наприклад, романи в стилі *sick lit* представляють героя, який бореться зі смертельною хворобою, романи в стилі *misery-lit* (*mis lit, misery literature, misery memoir*) фокусуються на неймовірних особистісних травмах (*misery*), романи в стилі *shtik lit* (*schtick lit*) є «фігурами найвищого літературного пілотажу» (*shtik*), у яких автор розповідає про власний досвід.

У сучасному англійському світі стають надзвичайно популярними різні види мемуарів, у результаті чого серед них починають виділятися підвиди, назви яких розкриваються словами-злитками, наприклад, одиниця *foodoir* позначає мемуари, що містять рецепти або фокусуються на їжі (*food + memoir*), неологізм *tomoir* десигнує мемуари, присвячені матері або спогадам матері (*mother + memoir*), новотвір *me-moir* номінує мемуари егоїста (*me + memoir*).

У сучасному світі бульварне читиво стає дедалі популярнішим. Книги, які читають у дорозі, щоб «убити» час і розслабитися, найчастіше є любовними романами і детективами. Цим пояснюється існування справжньої «індустрії» кримінальних і детективних романів. У зв'язку з їхньою популярністю постала потреба їхньої типології. Так, у 1930-х рр. в американському сленгу з'явилося слово *whodunit*, що є розмовною формою від фрази *who done it?* [4], яка позначала детективний роман. Вибір форми *whodunit* для представлення роману пояснювався тим, що протягом читання всього

твору читач запитував себе «*Who done it?*», бажаючи дізнатися хто був убивця. Із 1990-х рр. одиниця *whodunit* стає основою для формування низки неологізмів за аналогією. Усі вони позначають романи, що зосереджуються на вбивствах, проте читач цікавиться причиною вбивства *whydunit*, подіями, що викликали вбивство *whatdunit*, часом подій *whendunit*, характеристиками подій *howdunit*, місцем подій *wheredunit*. *The case was more than a whodunit; it was a wheredunit, a howdunit and a whydunit* (Daily Herald, September 2, 2001).

Літературний жанр, у якому вчинки героя пояснюються розладами мозку, називається *neuronovel*. Інший жанр, у якому історичні події поєднуються з елементами сучасного наукового прогресу, наукової фантастики або фентезі, позначається неологізмом *cyberpunk*, а жанр, у якому історичні події поєднуються з елементами технічного прогресу, позначається інновацією *steampunk*. Стиль, де кожен окремих роман присвячено певній соціальній, політичній або культурній проблемі, отримує назву *issue literature* (тобто література, присвячена певній проблемі). Автобіографія, у якій автор зраджує або видає свого колишнього друга або чоловіка/дружину, отримує метафоричну назву *Judas biography*, оскільки Іуда є тим персонажем Біблії, який видав свого друга, однодумця. Книга практичних порад із певної проблематики отримує назву *shnovel*, що є скороченням від *self-help novel* (буквально – роман «допоможи собі сам»).

Журнали залишаються досить популярними в сучасному суспільстві. Так, є журнали для жінок (*chick mags*) і журнали для чоловіків (*lad mags*). Ті журнали, що «перемістилися» в цифровий простір, стали позначатися зрощеннями *e-zine* (*electronic + magazine*), *webzine* (*web-magazine*). *According to the environmental webzine Grist, those who trash the environment have earned themselves a new name: pollutocrat, a play on «plutocrat»: a person with power or influence as a result of their wealth* (Natural Life, July 1, 2003). Поступово до мовлення увійшло усічення *zine*, увібравши значення вихідної одиниці *magazine*. Тепер уже цей уламок залучається до словотвору і формує одиницю *zinester* для позначення людини, яка читає лише журнали.

Популярність окремих книг стала причиною виникнення цілих кластерів похідних, сформованих на основі назви книги або імені головного героя. Цілком імовірно, що однією з найпопулярніших книг на межі тисячоліть серед жінок стала книга «Щоденник Бріджит Джонс», а ім'я вигаданої героїні *Bridget Jones* (дівчини 30-ти років, яка намагалася позбутися зайвої ваги, знайти хлопця, кинути палити, змінити себе та вела щоденник для аналізу власних вчинків) стало справжньою парадигмогенерувальною одиницею, під якою ми розуміємо словотворчо та фразотворчо активну лінгвальну одиницю, на основі якої формується значна кількість неологізмів і яка є змістовно-формальною базою для породження подальших новотворів.

Неологізм *Bridget Jones* залучається до формування парадигми інших одиниць на своїй основі, наприклад, *Bridget Jones lifestyle* (стиль життя, як у Бріджит Джонс), *Bridget Jones neuroses* (неврози, як у Бріджит Джонс), *Bridget Jones jokes* (жарти, як у Бріджит Джонс або в її стилі) та ін. У випадку з одиницею *Bridget Jones* можливе прирощення (його інколи називають «аглоутинативним склеюванням» [2, с. 41] або «авгментацією» [3]) компонентів зліва *anti-Bridget Jones* (не така, як Бріджит Джонс), прирощення справа *Bridget Jones wannabe* (дівчина, яка хоче бути схожою на Бріджит Джонс), подвійне прирощення компонентів справа *Bridget Jones-style trilogy* (трилогія в стилі Бріджит Джонс), одночасне прирощення справа та зліва *extra Bridget Jones kilos* (зайві кілограми, як у Бріджит Джонс), деривація ономастичної одиниці *Bridget Jones-esque* (подібний до Бріджит Джонс) та багато інших: *Zellweger, on the other hand, had no qualms about using the meat-heavy Atkins Diet to shed those extra Bridget Jones kilos* (Guardian, 4 Sep 2007).

Початок нового тисячоліття ознаменувався популярністю серії книг про Гаррі Поттера, написаних британською письменницею Джоан Роулінг. Як доводять дослідження, її книги вплинули на словниковий склад англійської мови. Насамперед до мови увійшли слова, які письменниця створила сама (квідич, стітч тощо). Крім того, серія її романів стала настільки популярною, що ім'я головного героя почало часто залучатися до словотвору (як і у випадку із парадигмогенерувальною одиницею *Bridget Jones*), і, вважаємо, також стало парадигмогенерувальною одиницею. Серед похідних слід навести інновації *Harry Potter generation* («покоління фанатів Гаррі Поттера», покоління дітей і молодих людей, яким подобається серія романів і фільмів про Гаррі Поттера), *Potter-head* (людина, яка занадто захоплюється серією книжок і серіалів про Гаррі Поттера), *Pottermania* (надмірне захоплення серією книжок і серіалів про Гаррі Поттера), *pottermaniac* (людина, яка занадто захоплюється

серією книжок і серіалів про Гаррі Поттера), *post-Potter* (усе те, що відбулося після завершення циклу книг про Гаррі Поттера), *pre-Potter* (пов'язаний із періодом до популярності циклу книг про Гаррі Поттера або виходом фільмів на екран), *Potterabilia* (сувеніри, пов'язані із Гаррі Поттером). Як представляють наведені інновації, навіть сам часовий простір у сучасному суспільстві розподіляється на час до (*pre-Potter*) та після (*post-Potter*) Гаррі Поттера. *Are you suffering from «post-Potter depression,» that empty feeling that comes from finishing the seventh book?* (Star Tribune, August 21, 2007).

Сучасні підлітки та молодь цікавляться книгами та фільмами про вампірів, які замінили Гаррі Поттера. Найпопулярнішими серед книг про вампірів стала сага «Сутінки» / «*The Twilight Saga*», назва якої почала залучатися до словотвору для позначення сучасних реалій, наприклад, *Twilight mom* (матір, яка полюбляє серію романів «Сутінки»), *Twilight mania* (надмірне захоплення серією книжок «Сутінки»), *Twilight generation* (покоління фанатів «Сутінок», покоління дітей і молодих людей, яким подобається серія романів і фільмів «Сутінки») тощо.

Зазначимо, що найпопулярніші книги також отримують власну типологію. Так, бестселери, які часто купують, але рідко читають, книги-трофеї, якими лише хизуються на полицях, отримують іронічну номінацію *unread bestseller*. Роман-бестселер, який має численні інтимні сцени, позначається одиницею *bonkbuster*. В англійській мові з'явилися і прикметники, що дають характеристику бібліотеці, наприклад, інновація *well-booked* представляє бібліотеку із широким вибором книг, у той час як інновація *under-booked* є антонімом попередньої і позначає бібліотеку з бідним асортиментом.

Висновок. Отже, можемо зробити висновок, що незважаючи на прискорений темп життя, людина намагається виділити час на власні інтереси та хобі, які також еволюціонують із розвитком суспільства. Цю еволюцію на мовному рівні представляють інновації. Досить суттєвим є той факт, що читацькі уподобання змінюються від того, що читають люди, і до того, як вони це читають. Розвиток новітніх технологій вплинув і на особливості читання, оскільки люди читають книги в електронному форматі, що викликає появу неологізмів на позначення електронних книг. З іншого боку, номінація електронних книг стала причиною повторної номінації стандартних книг з їхнім чітким гіперпосиланням на об'єктивну реальність за допомогою мовних засобів, залучених у номінації. Проаналізовані інновації здебільшого утворені за аналогією, що уможливило в подальшому формування нових патернів та словотвірних елементів на їхній основі. Назви елементів сучасного «читацького буття» стають настільки популярними, що формують розгалужені парадигми на власній основі. Дослідження не є вичерпним і відкриває широкі перспективи подальшої розвідки балансу робочого життя та відпочинку.

Джерела та література

1. Еріксен Т. Г. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу / Томас Гілланд Еріксен [пер. з англ. В. Дмитрук]. – Львів : Кальварія, 2004. – 195 с.
2. Земская Е. А. Словообразование как деятельность / Елена Андреевна Земская. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : КомКнига, 2005. – 224 с.
3. Семенчук А. Б. Функціонування деяких фразотворчих моделей в англійській мові / Алла Борисівна Семенчук // Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 75 (1). – С. 175–179.
4. Harper D. Online Etymology Dictionary [Electronic resource] / D. Harper. – 2013. – Access mode : <http://www.etymonline.com>

Головка Александра. *Современные читательские предпочтения и обогащение словарного состава английского языка.* Стаття посвящена исследованию инновационных номинаций, раскрывающих особенности читательских вкусов, которые не могли не претерпеть изменения в высокоразвитых англоязычных обществах. Динамичное развитие английского языка позволяет удовлетворить потребности вербализации нового ранее лакунарного явления. Проанализированные неологизмы дают номинации новым жанрам литературы, они непосредственно связаны с названиями самых популярных книг, которые используются с целью языковой актуализации элементов бытия современного человека. Книги постепенно перемещаются в виртуальную плоскость, что вызывает как потребность лингвальной идентификации цифровых экземпляров, так и выбор языковых форм репрезентации стандартных бумажных изданий, характеризующихся полиноминацией в связи с молодостью и относительной нестабильностью компьютерного лексикона. В результате исследования были определены основные лингвальные модели, которые привлекались для формирования неологизмов.

Ключевые слова: инновация, вербализация, читательские предпочтения, лингвальные факторы, экстра-лингвальные факторы.

Golovko Oleksandra. Modern Reading Habits and the Enrichment of English Vocabulary. The article analyses the innovative linguistic instantiations of the readers' tastes which cannot have avoided undergoing some changes in highly developed English-speaking societies. Dynamic development of the English language allows satisfying its needs of representing novel previously lacunar phenomena. The analyzed neologisms identify new genres of literature, some of them incorporate titles of the well-known books which are intentionally used to represent the elements of contemporary living connected with modern reading habits. Books gradually move to the digital plane which requires the means of linguistic representation of both digital and standard paper editions. This process is characterized by polynomination which can be explained by the fact of the computer lexicon being young and relatively unstable. The research identified the dominating wordbuilding patterns that the language resorted to when coining new words.

Key words: innovation, instantiation, readers' preferences, linguistic factors, extralinguistic factors.

Стаття надійшла до редколегії
06.03.2013 р.

УДК 821.111'22

Ольга Зверева

Стратегії реалізації авторитарного домінування в комунікації сіблінгів

У статті проаналізовано стратегічну організацію асиметричної комунікації сіблінгів залежно від соціального статусу. Здійснено спробу окреслити синтаксичні, семантичні та прагматичні особливості комунікативних стратегій, які вживають сіблінги в ситуації авторитарного домінування. Авторитарність трактують як характеристику комунікативного процесу, спрямовану на здійснення психологічного тиску на адресата з порушенням принципу ввічливості та максимум комунікації. До головних стратегій авторитарного домінування належить експліцитне вимагання виконання вимог адресанта, інтенсифікація авторитетності мовця та пригортання уваги до обраних домінуючим сіблінгом тем комунікації.

Ключові слова: комунікація сіблінгів, домінування, комунікативна стратегія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні дослідники вважають владно-підвладні співвідношення атрибутивною характеристикою кожного акту соціальної взаємодії, стверджуючи, що домінування і підпорядкування є невід'ємними складниками людського спілкування. Спілкування навіть двох людей характеризується більш чи менш вираженими співвідношеннями владних позицій однієї людини й підвладних – іншої. Ще Х. Ортега-і-Гассет відзначав можливість життя лише в одному з двох становищ: або людина править сама, або вона живе у світі, яким править той, за ким це право всіма визнано [3, с. 282].

Одним із найбільш ефективних владних ресурсів є дискурс, влада якого полягає в нав'язуванні моделей суспільно прийнятної комунікативної поведінки, здатності створювати простір можливих ідентичностей [4; 6–10]. Сила влади дискурсу, природа його впливу на суспільство полягає в його здатності виробляти, регулярно відтворювати й нав'язувати соціальні, культурні, гендерні та інші ідентифікації.

У критичному дискурс-аналізі проблеми влади та домінування є одними з головних об'єктів дослідження. Головним рівнем реалізації влади є когнітивний, тобто вплив на розум людей. Так, через доступ та контроль за дискурсом та комунікацією домінантні групи/інститути можуть впливати на структури створених текстів так, що знання, відносини, норми, цінності та ідеології реципієнтів безпосередньо чи опосередковано залежать від інтересів домінувальної групи. Як наголошує С. Люкс, влада може знаходити реалізацію в перешкоджанні реципієнтів ідентифікувати власні інтереси. Так, суб'єкт влади може впливати на об'єкта, щоб отримати бажане, а також щоб формувати самі бажання та інтереси останнього [11, с. 23]. У цьому зв'язку домінування розглядається як форма насадження соціальної влади, що призводить до соціальної нерівності [8, с. 84].

Хоча стосунки між сіблінгами є найменш сталими й інституалізованими в сімейному дискурсі, для них також характерні стратегії домінування/підкорення, які зумовлюють лідерство одних сіблінгів